

Υφάσματα του Αγ. Όρους: Καταγραφή & Προληπτική Συντήρηση

Πολιτισμός / Διαχείριση μελέτη και συντήρηση πολιτισμικής κληρονομιάς

Χρήστος Καρύδης, Επίκουρος Καθηγητής

Μια συστηματική προσπάθεια ηλεκτρονικής καταγραφής Αθωνικών υφασμάτων ξεκίνησε το 2005 σε δεκατέσσερα αγιορειτικά καθιδρύματα, αρχικά με την καταγραφή και την ταυτοποίηση των κατασκευαστικών υλικών με φυσικοχημικές τεχνικές των αρχιερατικών σάκκων, σε συνεργασία με Διεθνή και Ελληνικά ιδρύματα. Αυτή η προσπάθεια αποτελεί την πρώτη συστηματική έρευνα ταυτοποίησης και χρονολόγησης αθωνικών υφασμάτων στην ιστορία του Αγ. Όρους. Η μελέτη των εκκλησιαστικών κυρίως υφασμάτων συνεχίστηκε μέσω του ΙΒΕ-ΕΙΕ στο πλαίσιο του επιχειρησιακού προγράμματος 'Κοινωνία της Πληροφόρησης' με στόχο τη δημιουργία υποδομών για την κατάρτιση ψηφιακού πολιτιστικού αποθέματος.

Το πρώτο βήμα της συγκεκριμένης μελέτης είναι η καταγραφή- μελέτη των αντικειμένων. Ακολουθεί η δειγματοληψία και η ταυτοποίηση των κατασκευαστικών υλικών με φυσικοχημικές τεχνικές (HPLC-DAD, SEM-EDX, OM)

και ολοκληρώνεται με προτάσεις και επεμβάσεις διατήρησης τους με την μέθοδο της προληπτικής συντήρησης.

Η ιδιαιτερότητα των μοναστικών συγκροτημάτων είναι η προτεραιότητα που δίνεται στη μοναστική ζωή και κατά συνέπεια στη λατρευτική χρήση των αντικειμένων, με συνέπεια η ιστορική και καλλιτεχνική τους αξία ως πολιτιστικών αγαθών να έρχεται σε δεύτερη μοίρα. Λαμβάνοντας αυτό υπόψη βλέπουμε ότι υπάρχουν παραδοσιακοί τρόποι φύλαξης-διπλώματος των αντικειμένων όπως είναι οι επισκοπικοί σάκκοι, τα φελόνια, τα επιτραχήλια κ.α. που βέβαια δημιουργούν έντονες μηχανικές καταπονήσεις σε συγκεκριμένα σημεία στη δομή των έργων.

Εικόνα 1. Αντιμήνσιο 1738, αποθηκευμένο στην Ι. Μονή Σίμωνος Πέτρα- Άγιον Όρος, πρίν την πρ. συντήρηση. (Πηγή: Χρ. Καρύδης)

Τα ενδύματα που έχουν σε μεγάλο βαθμό φινιρίσματα-κολλαρίσματα στην επιφάνειά τους, όπως είναι κυρίως τα ρώσικα φελόνια, οι σάκκοι κ.α. σε συνδυασμό με τα μεταλλικά νήματα, παρουσιάζουν απώλεια σε σημεία όπως στους ώμους (σημείο διπλώματος), φθορές στην λαιμόκοψη που προέρχονται από τα εγκόλπια ή τον σταυρό των πρεσβυτέρων κ.α. Σε ορισμένα σκευοφυλάκια-κειμηλιάρχεια οι σκευοφύλακες στοιβάζουν σύνολα λειτουργικών ενδυμάτων, που χρησιμοποιούνται από επισκέπτες επισκόπους ή ιερείς. Με τον τρόπο αυτό στα βαριά υφάσματα δημιουργούνται μεγαλύτερες τσακίσεις και αποδυνάμωση των σημείων.

Κατά την διάρκεια της καταγραφής παρατηρήθηκε η χρήση πολλών μεταλλικών στοιχείων (καρφίτσες, πινέζες κ.α.) ως παλαιότερη μέθοδος ανάρτησης μέσα στις προθήκες ή πάνω στα ενδύματα, όπως επίσης και η χρησιμοποίηση ταμπλετών ναφθαλίνης και καμφοράς για την απώθηση εντόμων. Άλλα υφάσματα έχουν υποστεί στεγνό καθάρισμα (ατμού) καθαριστηρίου το οποίο ελκύει τετραχλωροαιθυλένιο στο εσωτερικό του χώρου. Τέλος, τα περισσότερα υφάσματα αποθηκεύονται σε ξύλινες ντουλάπες, απορροφώντας πτητικά οργανικά οξέα (VOCs) που εκπέμπουν τα κακής ποιότητας ξύλα.

Η φυσικοχημική ανάλυση των υφασμάτων ως δεύτερο βήμα, κατάφερε να ταυτοποιήσει τα κατασκευαστικά υλικά και να απαντηθούν ερωτήματα πριν την επεμβατική ή την παθητική συντήρηση.

Με τη χρήση του ερευνητικού πρωτοκόλλου που ακολουθήθηκε δόθηκαν πληροφορίες σχετικά με τα ακόλουθα:

- ταυτοποιήθηκαν οι βαφές των υφασμάτων,
- ταυτοποιήθηκαν τα τεχνολογικά χαρακτηριστικά και τα υλικά κατασκευής των μεταλλικών νημάτων,
- ταυτοποιήθηκαν οι υφάνσιμες ίνες και οι ίνες ως πυρήνας στα μεταλλικά νήματα,
- οριοθετήθηκαν οι τυχών παλαιότερες επεμβάσεις και πιστοποιήθηκε η μη ύπαρξη αυθεντικού προσχεδίου κάτω από το κέντημα,
- οι παρατηρήσεις κατά την μακροσκοπική παρατήρηση πιστοποίησαν τυχών παλαιότερες διαφορετικές φάσεις επεμβάσεων στα υφάσματα & ενδύματα,
- διαγνώστηκε και τεκμηριώθηκε η κατάσταση διατήρησης των υλικών, και τέλος
- καταγράφηκαν ορισμένα από τα χαρακτηριστικά των τεχνιτών.

Οι παραπάνω πληροφορίες θα μπορέσουν να αποτελέσουν χρήσιμο υλικό για τους αρχαιολόγους και ιστορικούς υφασμάτων προκειμένου να μπορέσουν να καταλήξουν σε συγκεκριμένα συμπεράσματα σχετικά με την ταυτότητα του τεχνίτη αλλά και για την μελλοντική δημιουργία ενός αρχείου με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά Ορθόδοξων εκκλησιαστικών υφαντών και κεντημάτων ανά χρονική περίοδο. Τέλος, η καταγραφή και η ταυτοποίηση των υλικών είναι σημαντικό στοιχείο για τους συντηρητές υφάσματος οι οποίοι θα μπορέσουν να επιλέξουν τη μελλοντική κατάλληλη παθητική ή επεμβατική μέθοδο αλλά και τα

κατάλληλα υλικά προκειμένου να διατηρήσουν τα Αθωνικά υφασμάτινα έργα τέχνης.

(Από τις περιλήψεις του πρώτου κύκλου διαλέξεων του τμήματος Προστασίας & Συντήρησης Πολιτισμικής Κληρονομιάς του ΤΕΙ Ιονίων Νήσων)

(Αμφιθέατρο Α.ΤΕΙ Ιονίων Νήσων-Πλ. Κάλβου, Ζάκυνθος, Συντονιστής- Επιμέλεια: Δρ. Χρήστος Χ. Καρύδης)

<http://bit.ly/128CeAz>